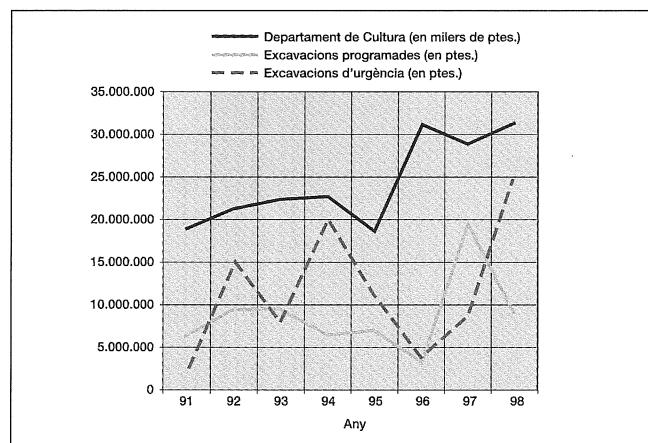

Excavacions a Lleida: 1991-1999. Un balanç del finançament i algunes consideracions sobre els resultats de la investigació prehistòrica, protohistòrica i romana¹

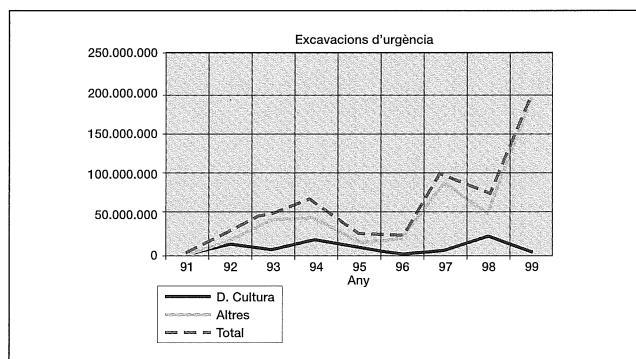
Des de la publicació el 1992 del número 2 de la *Revista d'Arqueologia de Ponent* s'ha anat publicant, amb una regularitat que quedà interrompuda en els números 3 (1993) i 4 (1994), la relació de les excavacions arqueològiques portades a terme a Lleida durant l'any anterior a la publicació de la revista. En publicar el número 10 hem cregut que les dades reunides —juntament amb l'aportació de les que faltaven dels dos anys esmentats i del 1991, any en què es publicà el número 1 de la revista— permetien fer un balanç del que han estat aquests nou anys.

La primera constatació que salta a la vista és que les quantitats de diners que ha anat aportant el Servei d'Arqueologia del Departament de Cultura com a finançament de les excavacions programades presenta un perfil molt irregular i una tendència clara a la baixa: si observem la gràfica comparativa veurem que mentre el pressupost del Departament de Cultura ha anat

augmentant²—tret de l'“*annus horribilis*” del 1995— els diners dedicats a excavacions programades ho han fet en molta menor mesura. O dit d'una altra manera, en termes comparatius, el conjunt de les excavacions programades cada cop té un nivell de finançament més baix. Succeeix, en canvi, el contrari amb les excavacions d'urgència, que són molt irregulars pel seu propi caràcter, però que en conjunt han augmentat més que el pressupost del Departament de Cultura (òbviament, en termes percentuals).

De fet, però, com podem veure també en la gràfica corresponent, la inversió del Departament de Cultura en aquest tipus d'excavacions representa una fracció petitíssima del conjunt. Hi ha una tendència clara a mantenir-se més o menys en els mateixos índexs d'inversió per part del Servei d'Arqueologia i, en canvi, les aportacions d'altres departaments de la Generalitat de Catalunya, d'altres administracions i d'institucions diverses tenen una forta tendència a l'alça. Els augmentos significatius que s'observen en la gràfica corresponen a la realització de sengles obres públiques: els anys 1993 i 1994 les excavacions realitzades amb motiu de

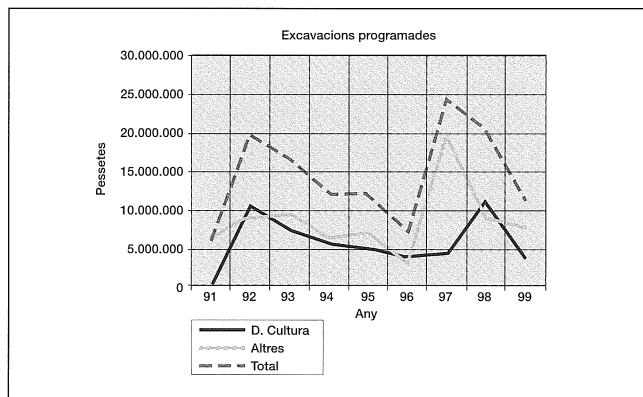
les obres de l'embassament de Rialb, de les obres de la variant de la carretera nacional II i de la canalització del riu Segre al seu pas per la ciutat de Lleida, entre altres; els anys 1997 a 1999 es comencen a produir intervencions motivades per les obres del Tren d'Alta Velocitat (entre les quals destaquen 30.000.000 de pessetes invertides, al jaciment del Vilot de Montagut a Alcarràs), d'altra banda, al turó de la Seu a Lleida s'inverteixen quasi 40.000.000 pessetes i el 1999 la inversió a la ciutat de Lleida és de més de 50.000.000 pessetes i les intervencions derivades de l'embassament de Rialb suposen una mica més de 74.000.000 pessetes.

Pel que fa a les excavacions programades, la comparació —que podem veure també a la gràfica— entre les inversions del Servei d'Arqueologia i la resta mostra que no presenten una desviació tan gran. S'observa que, excepte una punta en l'any 1997 en què el Servei d'Arqueologia donà 19.666.000 pessetes en subvencions a excavacions programades, el finançament d'aquestes excavacions per part del Servei es manté molt constant

1. Les dades que es presenten en aquest balanç provenen dels propis balanços anyals publicats a RAP i, en tot allò que faltava, han pogut ser completades gràcies a la bona disposició de l'Institut d'Estudis Ilerdencs, els Serveis Territorials del Departament de Cultura i l'Ajuntament de Lleida (aprofitem l'avinentesa per agrair l'amabilitat de J. R. González, J. Gallart i Àngels Suñé i Anna Oliver). Això no obstant, i com es pot observar examinant els quadres que presentem, falten algunes dades que no ens ha estat possible d'obtenir. Tenint en compte que són molt poques amb relació al conjunt creiem que no desvirtuen l'anàlisi global.

2. No entrem en la qüestió del percentatge del pressupost de la Generalitat de Catalunya que es dedica a cultura perquè ens portaria molt lluny. Tanmateix, val la pena posar de manifest —com ha estat repetidament denunciat, sense que tals denúncies hagin merescut ni tan sols una resposta— que és clarament insuficient. Les dades del Departament de Cultura corresponen al pressupost executat i la font d'on s'han extret són les memòries anuals del Departament de Cultura.

(que és tant com dir que està disminuint). Pel que fa a la resta de finançadors hi ha un augment inicial, però s'ha de considerar que el 1991 l'import esmerçat fou de només 150.000 pessetes i per això en la gràfica s'observa un gran augment l'any 1992; tret d'això, en la resta d'anualitats es manté una tendència força constant. L'Institut d'Estudis Ilerdencs (i, en molta

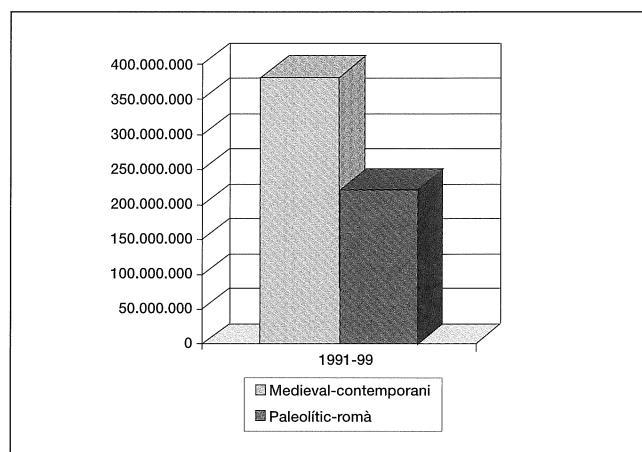
menor mesura, la Diputació de Lleida) destaca quant a l'import que dedica a aquesta mena d'excavacions: les 150.000 pessetes que aportà el 1991 són àmpliament superades en els anys següents de forma que en el conjunt d'aquests anys hi dedica més de 33.000.000 pessetes.

Amb relació a l'arqueologia de la ciutat de Lleida, val la pena remarcar que, a partir de 1992 en què l'Ajuntament de Lleida va consolidant el seu propi Servei Municipal d'Arqueologia, en els anys que examinem hi ha hagut un canvi quantitatius i qualitatius que constitueix probablement el fenomen més remarcable de l'arqueologia urbana catalana dels darrers deu anys. L'esmentat servei ha organitzat tots els aspectes relatius a la gestió, excavació i investigació a la ciutat, tot col·laborant en alguns aspectes amb la Universitat de Lleida mitjançant un conveni. Els costos de les excavacions realitzades durant aquests anys supera els 200.000.000 pessetes, de les quals més de 158.939.170 pessetes han estat sufragades per l'Ajuntament de Lleida. Han col·laborat també en el finançament de les excavacions altres institucions: la Demarcación de Carreteras del Estado, pel que fa a alguns jaciments no urbans del terme municipal afectats per les obres de la variant de la N-II (Tossal dels Frares, Pla de Montsó, Pla del Sastre, Roques del Sarró), la Confederación Hidrogràfica del Ebro, amb motiu de les obres de canalització del riu Segre (Cappont i sèquia de Torres). El turó de la Seu

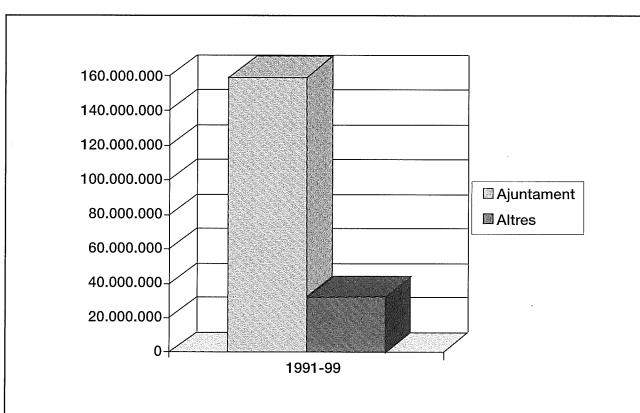
ha estat objecte de diverses intervencions en què han col·laborat diferents institucions: el Patronat de la Seu Vella (600.000 pessetes), el Servei de Patrimoni del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya (600.000 pessetes), l'Oficina de Gestió de Monuments del Departament de Cultura (350.000 pessetes), el Servei d'Arqueologia del Departament de Cultura i la Direcció General de Patrimoni.³

Excloses aquelles intervencions que per la seva amplitud cronològica afecten tant la franja antiga com la moderna, si fem una divisió cronològica entre els diners gastats en les excavacions que van del paleolític a època romana, ambdós inclosos, i els gastats en el període que va d'època medieval a l'actualitat, podem observar que l'import global d'aquest segon període és de 382.472.340 pessetes, mentre que el corresponent al període que abasta l'època pre i protohistòrica i romana és de 221.493.897 pessetes.

Pel que fa als resultats científics de les intervencions, la recent celebració d'unes jornades d'arqueologia i paleontologia organitzades pel Servei d'Arqueologia del Departament de Cultura en proporcionen una visió general.⁴ Fins fa relativament pocs anys el període paleolític era a penes coneugut a la Catalunya occiden-

tal, avui, en canvi, cal ressenyar-lo com un dels moments de la prehistòria en què la tasca investigadora dels darrers vint anys ha proporcionat més novetats. Així, en els anys que examinem, les excavacions relatives a aquest període són significatives: la balma de Guilanyà, Nerets, la Roca dels Bous, l'Estret de Tragó, Montlleó, Muricecs i la cova del Parco comencen a proporcionar dades que, sens dubte, permetran caracteritzar de forma global el paleolític en aquesta zona. Aquestes intervencions estan en diverses fases, de moltes hi ha ja resultats publicats, en uns casos més que en altres, tot destacant per la quantitat i varietat d'estudis dedicats i el nombre de publicacions el cas

3. La Direcció General de Patrimoni ha portat a terme dues intervencions, a la Seu Vella i a l'Antiga Canonja, en col·laboració amb el Servei Municipal d'Arqueologia i en el marc de les obres de restauració derivades del Pla Director de la Seu Vella (J. Fresquet, J. Solsona, amb la col·laboració d'I. Lorés). Ambdues intervencions han suposat un cost d'excavació total de 20.420.389 pessetes.

4. Preactes. *Jornades d'Arqueologia i Paleontologia 2000, Lleida 30 de novembre i 1 i 2 de desembre de 2000*. Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura.

de la cova del Parco. No succeeix el mateix amb el període neolític, tot i que també hi ha algun avenç. De fet, la major part d'intervencions d'aquest període es refereixen a jaciments funeraris de la comarca del Solsonès, una comarca que presenta una problemàtica específica, molt diferent de la d'altres zones del ponent català, que resta encara molt a les fosques pel que fa al neolític. El difícil període calcolític-bronze antic es troba en termes generals en una situació semblant, tot i que, en aquest cas, cal ressenyar dues intervencions que han aportat dades, novetats i coneixements significatius: es tracta de les excavacions de les Roques del Sarró⁵ (3.600 cal BC-175 aC) i de Minferri (2.000 calBC-165 aC).⁶ Per al conjunt de l'edat del bronze la propera publicació del jaciment del Vilot de Montagut aportarà sens dubte dades decisives. Del període ferro-ibèric destaca, sense cap mena de dubte, el projecte, ja molt consolidat, de la fortalesa dels Vilars d'Arbeca que en els darrers anys ha aportat a través de diverses publicacions un important bagatge tant pel que fa a les aportacions pròpiament científiques com, en un altre ordre de coses, de taller de formació i pràctiques per a estudiants i joves investigadors.⁷ Això no obstant, si donem un cop d'ull general al període apreciem fàcilment que la investigació en un territori tan important com el que fou, en bona part, el dels ibergets està molt lluny d'estar a l'alçada que mereixeria.⁸ Val la pena remarcar respecte del final d'aquest període l'inici de les excavacions al jaciment de Missatges (segles II-I aC) que presenta moltes expectatives amb relació al coneixement de determinats aspectes del final del món ibèric. Finalment, la investigació del període romà té els seus jaciments més importants —pel que fa al volum d'activitat— a *Iesso* i a *Ilerda*, tot i que hi ha altres programes en curs com el d'*Aesso* o la vil·la de Corbins, amb menor intensitat en aquests anys. Pel que fa a *Iesso* destaca —a més dels avenços en el terreny de la gestió del jaciment— les campanyes d'excavacions a terme en la zona del Parc Arqueològic⁹ i al Vell Pla.¹⁰ Capítol a part mereix la ciutat de Lleida-*Ilerda*, que en relativament pocs anys ha passat de ser un dels municipis romans més desconeguts a poder enquadrar-se clarament pel que fa a la seva història, urbanisme i desenvolupament diacrònic.¹¹

5. Els resultats de la qual es publiquen en aquest mateix volum de *RAP*.

6. Que ha estat estudiat en el marc d'una tesi doctoral presentada recentment: J. LÓPEZ, *L'evolució del poblament protohistòric a la plana occidental catalana. Models d'ocupació del territori i urbanisme*. Universitat de Lleida, 2.000.

7. Per a la important activitat, en diversos terrenys, que s'ha portat a terme des de la plataforma dels Vilars podeu consultar www.vilars2000.com

8. Recentment, la sistematització que s'ha començat a fer per tal de muntar el projecte museogràfic del futur Museu de Lleida ha posat de manifest aquest problema d'una forma punyent.

9. On s'ha excavat una gran *domus* (August-s. II dC), la porta nord i una torre de la muralla i part del *cardo maximus*.

10. On s'ha documentat una interessant estratigrafia que va des del segle VII aC fins a època romana.

11. Per a un resum de resultats i bibliografia, vegeu: I. GIL et al., "De la Iltira prerromana a la Ilerda tardorromana. Nuevos datos tras dos décadas de investigación continuada en Lleida" *AespA* 74 (2001). També X. PAYÀ et al.; "Evolució espacial i cronològica de l'antiga ciutat d'Ilerda", *RAP* 6 (1996), 119-149.

Ja, per acabar, voldríem fer algunes consideracions globals amb relació a la programació de les excavacions a la demarcació de Lleida:

1. Atès que el marc legal situa el patrimoni arqueològic sota la tutela de la Generalitat de Catalunya, correspon al Servei d'Arqueologia del Departament de Cultura la coordinació de la seva programació i gestió. Tanmateix, com que l'aportació econòmica d'aquest servei representa una part mínima de la inversió global en excavacions arqueològiques, li és molt difícil incidir de forma significativa en la programació. En conseqüència, sembla que aquesta és una qüestió que el propi servei i els agents implicats haurien de posar sobre la taula.

2. Des del punt de vista científic s'observa clarament que —per al període en què ens hem centrat, és a dir del paleolític a l'època romana— hi ha unes mancances clares sobre les quals s'hauria de mirar d'incidir amb una política de programació decidida.

3. Creiem que això passaria per mirar de cobrir buits mitjançant les excavacions programades, avui clarament infradotades. És obvi que les urgències es produeixen on i quan es produeixen i que és més difícil —tot i que no impossible— d'incidir sobre la programació des d'aquest tipus d'actuacions. En conseqüència sembla que les excavacions programades haurien d'anar adreçades a compensar els desequilibris que pel que fa a la recerca es produeixen en el conjunt de les intervencions d'urgència.

4. Tot i que la protecció del patrimoni arqueològic per la via de les excavacions d'urgència és una de les tasques més importants i inexcusables de l'Administració i que és comprensible que requereixi molts mitjans econòmics, creiem que no s'ha d'oblidar el que en podríem anomenar recerca bàsica per la via de la programació i, en aquest sentit, la infradotació econòmica de les excavacions programades clama al cel.

5. Amb relació als mitjans econòmics, cal no oblidar que —per diverses circumstàncies conjunturals— les esmentades intervencions d'urgència afecten en major mesura jaciments no prehistòrics-protohistòrics i que, per tant, aquests darrers haurien de rebre una atenció especial en la programació de les inversions o subvencions.

6. Per acabar, fer notar que la dotació econòmica global de les excavacions portades a terme a la demarcació de Lleida en aquests nou anys és en la seva pràctica totalitat de provinença pública,¹² cosa que posa de manifest la fal·lacia que representa —almenys pel que fa a l'arqueologia de camp— la tan debatuda esponsorització.

Núria Rafel i Fontanals
Unitat d'Arqueologia, Prehistòria i Història Antiga
Universitat de Lleida
Plaça Víctor Siurana, 1 - 25003 Lleida

12. Els fons provenen de diversos departaments de la Generalitat, de l'Estat, de les diputacions i ajuntaments o d'ens dependents de les administracions locals, com és, per exemple, el cas de l'Institut d'Estudis Ilerdencs. A vegades, algú —en el que ens sembla un raonament pervers— qualifica de fons no públics els fons públics gestionats per empreses privades o semiprivades, com en el cas d'algunes grans infraestructures.

NOM i MUNICIPI	ANY	CLASSE (P/U)	FINANÇAMENT	COST	INSTITUCIÓ AVALLADORA	TIPUS (E/P)	ÈPOCA
Pallars Jussà	1991	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	570.000	UdL	P	Romana
Els Vilars, Arbeca	1991	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	1.400.000	UdL	E	Ferro-Ibèrica
Serra de Sant Gervàs	1991	P	IEI	50.000	IEI	P	Prehistòrica a Moderna
Pla de les Tenalles, Granyanella	1991	P			IEI	E	Ibèrica
Castell de Guimerà	1991	U	IEI	500.000		E	Medieval
Monestir d'Avinyanya, Seròs	1991	U	IEI	500.000		E	Medieval-Modernà
Els Budells de Massalcoreig	1991	P	IEI	100.000	IEI	P	E. Bronze-Medieval
Plana de Guissona	1991	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	400.000	UB	P	Romana
Cova del Parc, Alòs de Balaguer	1991	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	780.000	UB	E	Paleolític
Roca dels Bous, Camarasa	1991	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	740.000	UAB	E	Paleolític
Les Portes, Lladurs	1991	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	615.000	IPA Diputació BCN	E	
Iesso, Guissona	1991	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	1.600.000	UAB	E	Romana
Pla d'Almatà, Balaguer	1991	U	Ajuntament de Balaguer	230.000		E	Medieval Andalusina
Sant Miquel de Tartereu	1991	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	618.598		E	Medieval
Fonolleres, la Granyanella	1991	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	253.000		E	
Carrer Migdia, Tàrrega	1991	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	25.000		E	
Era del Gelat, Isona	1991	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	15.000		E	
Balma de Cal Porta, Torà	1991	U	Ajuntament i S. Arqueologia Gen. Cat.	230.099		E	
Sant Andreu de Llumiana	1991	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	1.500.000		E	
Carrer Carme 28-32, Lleida	1991	U	Ajuntament de Lleida			E	Romana a Moderna
Castell de Térmens	1992	P	IEI	1.000.000		E	Prehistòrica a Moderna
Monestir d'Avinyanya, Seròs	1992	P	IEI	500.000		E	Medieval-Modernà
Serra de Sant Gervàs	1992	P	IEI	300.000		P	Prehistòrica a Moderna
Estre de Tragó, Os de Balaguer	1992	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	4.000.000	UAB	E	Paleolítica
Cova del Parc, Alòs de Balaguer	1992	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	1.350.000	UB	E	Paleolítica
Dolmen de la Cabana Peracau, Peracauç	1992	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	400.000	UAB	E	Neolítica-Bronze
Els Vilars, Arbeca	1992	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	1.800.000	UdL	E	Ferro-Ibèrica
Iesso, Guissona	1992	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	1.000.000	UAB	E	Romana
Vila romana de Corbins, Corbins	1992	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	800.000	IEI	E	Romana
La Fabregada, Sant Esteve de la Sarga	1992	P	Consell Comarcal i CIRIT	500.000 +	UB	E	Medieval
Castell d'Àneu, València d'Àneu	1992	P	Consell Comarcal i Ajuntament	440.000		E	Medieval
Castell de Sort	1992	P	Consell Comarcal i Ajuntament	150.000 +	UB	E	Medieval
Castell de Guimerà	1992	P	IEI	2.600.000	UAB i IPA Diputació BCN	E	Medieval
Carrer Carme 36-38	1992	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	2.800.000	IEI	E	Romana a Moderna
				8.428.523		E	

NOM i MUNICIPI	ANY	CLASSE (P/U)	FINANÇAMENT	COST	INSTITUCIÓ AVALLADORA	TIPUS (E/P)	ÈPOCA
Ajuntament i Santa Eulàlia, la Seu d'Urgell	1992	U	Ajuntament	3.000.000		E	Medieval a Moderna
Abís dels Gralls, Seu Vella, Lleida	1992	U	Patronat de la Seu Vella	600.000		E	Medieval a Moderna
Camí de la Serra, les Borges Blanques	1992	U	Privat	200.000		E	Neolítica
La Suda, Lleida	1992	U	Ajuntament	8.057.818		E	Medieval
Entorn vil·la romana, Corbins	1992	U	Diputació de Lleida	27.825		E	Romana
Església de la Nativitat, Dúro	1992	U	S. Patrimoni Arquitectònic. Cat.	65.000		E	Medieval
Castell de Térmens	1992	U	Ajuntament i IEI	2.000.000		E	Medieval-Contemporània
Església del Miracle, Balaguer	1992	U	S. Arqueologia Gen. Cat. i Ajuntament	519.721 + 200.000		E	Medieval a Moderna
Can Guilanyà, Olius	1992	U	S. Arqueologia Gen. Cat. i UAB	463.600 + 255.000		E	Paleolítica
Plaça Major, Cervera	1992	U	S. Arqueologia Gen. Cat. i Ajuntament	96.649 + 350.000		E	Medieval a Moderna
Entorn Sant Fruitós d'Aramunt, Pallars Jussà-Pont de Claverol Vell	1992	U	S. Arqueologia Gen. Cat. i Escola Aramunt	307.924 + 2.250.000		E	Medieval-Modern
Pla d'Almatà, Balaguer	1992	U	S. Arqueologia Gen. Cat. i Ajuntament	2.500.000 + 1.850.000		E	Medieval andalusina
Canal Algerri-Balaguer	1992	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	221.314		P	Prehistòrica a Moderna
Aesso, Isona	1992	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	2.183.370		P	Romana
Segre Mig, diversos municipis	1993	P	Privat	50.000		P	Prehistòria a Moderna
Els Vilars, Arbeca	1993	P	S. Arqueologia Gen. Cat. i Ajuntament	1.500.000 + 300.000	UDL	E	Ferro-ibèrica
Cova del Parco, Os de Balaguer	1993	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	1.200.000	UB	E	Paleolítica
Estret de Tragó, Os de Balaguer	1993	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	2.150.000	UAB	E	Paleolítica
Iesso, Guissona	1993	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	1.000.000	UAB	E	Romana
Vila romana de Corbins	1993	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	900.000		E	Romana
La Fabregada, Sant Esteve de la Sarga	1993	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	750.000	UB	E	Medieval
Castell de Sort	1993	P	S. Arqueologia Gen. Cat., Ajuntament i MOPT	1.000.000 + 5.771.210	Patronat Museus Municipals Sabadell	E	Medieval
Castell d'Àneu, Vallenciana d'Àneu	1993	P	S. Arqueologia Gen. Cat. i Ajuntament	900.000 + 1.000.000	UB	E	Medieval
Ceuró, Castellar de la Ribera	1993	U	S. Arqueologia Gen. Cat. i C. Comarcal	438.880 + 300.000		E	Neolítica-Bronze
Feixes de Cal Saurina, Ansóvell	1993	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	339.290		E	Neolítica-Bronze
Ravals del Convent i Coma, Guissona	1993	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	693.743		E	Romana
Plaça de la Font	1993	U	S. Arqueologia Gen. Cat. i Programa Arqueologia Urbana	75.000 + 199.065		E	Romana

NOM i MUNICIPI	ANY	CLASSE (P/U)	FINANÇAMENT	COST	INSTITUCIÓ AVALLADORA	TIPOS (EP)	ÈPOCA
Cami de la Torreta, Isona	1993	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	1.000.000		E	Romana
Pla d'Almatà, Balaguer	1993	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	500.000		E	Medieval Andalusina
Santa Maria de Mijaran, Viella	1993	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	555.616		E	Medieval
Eth Ato, Garós/Alt Aran	1993	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	204.102		E	Medieval
Solar Museu Comarcal Noguera, Balaguer	1993	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	42.674		E	Medieval
Ajuntament i Santa Eulàlia, la Seu d'Urgell	1993	U	Ajuntament	2.500.000		E	Medieval
Nucli Antic, Cervera	1993	U	Gas Natural S.A.	90.000		E	Medieval
Placa Sant Salvador, Balaguer	1993	U	D.G. Arquit. i Habitatge, DPTOP	1.250.000		E	Medieval
Llengua Serp/Plaça Sardana, Lleida	1993	U		1.000.000		E	Medieval a Moderna
La Suda Caserna de Cavalleria, Lleida	1993	U	Ajuntament	29.538.510		E	Medieval a Moderna
Seu Vella, Lleida	1993	U	S. Patrimoni Arquit. Gen. Cat.	600.000		E	Medieval a Moderna
Sant Martí de Tentellatge, Navés	1993	U	D.G. Arquit. i Habitatge, DPTOP	100.000		E	Medieval a Moderna
Barri de Capont, Lleida	1993	U	Ajuntament	7.000.000		E	Medieval a Moderna
Minferri, Juneda	1993	U	S. Arqueologia Gen. Cat. i Ajuntament	545.411 + 150.000		E	E. del Bronze
Santa Maria de Talló, Bellver de Cerdanya	1993	U	S. Arqueologia Gen. Cat. i Escola Aramunt	43.332 + 150.000		E	Medieval
Entorn Sant Fruitós, Aramunt Vell, Pallars Jussà-Pont Claverol	1993	U	S. Arqueologia Gen. Cat. i Ajuntament	288.880 + 1.500.000		E	Medieval a Moderna
Pla d'Almatà, Balaguer	1993	U	S. Arqueologia Gen. Cat. i Ajuntament	2.848.964		P	Medieval Andalusina
Aesso, Isona	1993	U	S. Arqueologia Gen. Cat. i Ajuntament	1.443.693 + 799.451		P	Romana
Carretera Soses-Aitona, Soses i Aitona	1993	U	Diputació de Lleida	250.000		P	Medieval
Monestir d'Avinyanya, Seròs	1993	U	IEI	200.000		E	Prehistòrica a Moderna
Serra de Sant Gervàs	1994	P	IEI	50.000	IEI	P	Prehistòrica a Moderna
Valls d'Aneu	1994	P	UB	UB	P	P	Medieval
Roca dels Bous, Camarasa	1994	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	1.500.000	UAB	E	Paleolític
Cova del Parco, Alòs de Balaguer	1994	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	1.200.000	UB	E	Paleolític
Els Vilars, Arbeca	1994	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	1.500.000	UdL	E	Ferro-Ibèrica
Iesso, Guissona	1994	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	1.000.000	UAB	E	Romana
Castell de Térmens	1994	P	IEI	500.000	IEI	E	Prehistòrica a Moderna
Sant Pere d'Àger	1993	P	Diputació de Lleida	1.556.716	UdL	E	Medieval
La Fabregada, Sant Esteve de la Sarga	1994	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	500.000	UB	E	Medieval
Castell València d'Aneu	1994	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	602.400	UB	E	Medieval
Monestir d'Avinyanya, Seròs	1994	P	IEI	1.500.000	IEI	E	Medieval a Moderna
Castell de Guimerà	1994	P	IEI	2.000.000	IEI	E	Medieval
Variant Nord N-II , diversos municipis	1994	U	Demarcació Carreteres de l'Estat	400.000	P	P	Prehistòria a Moderna

NOM i MUNICIPI	ANY	CLASSE (P/U)	FINANÇAMENT	COST	INSTITUCIÓ AVALLADORA	TIPUS (E/P)	ÉPOCA
Minferri, Juneda	1994	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	1.998.492	E	E. Bronze	
Muralla Aeso, Isona	1994	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	1.138.609	E	Romana	
Carrer R. Coma i Notari Faus, Guissona	1994	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	351.000	E	Romana	
Carrer 11 de setembre, Guissona	1994	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	250.000	E	Romana	
Pla d'Almatà, Balaguer	1994	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	10.000.000	E	Medieval Andalusina	
Collet dels Clapers, Ardèvol de P.	1994	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	250.000	E	Medieval	
P. Mercadal-C. G. de Portolà, Balaguer	1994	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	998.120	E	Medieval a Moderna	
Capella de la Pietat, S. Llorenç de Morunys	1994	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	177.500	E	Medieval a Moderna	
Espluga de la Presa, Tiurana	1994	U	Confederació Hidrogràfica de l'Ebre		E	Neolítica-E. Bronze	
Camps de Pomanjons, Baronia Rialb	1994	U	Confederació Hidrogràfica de l'Ebre		E	Neolítica-E. Bronze	
Espluga de la Bastida, Baronia Rialb	1994	U	Confederació Hidrogràfica de l'Ebre		E	Neolítica-E. Bronze	
Espluga dels Tres Piliars, Baronia Rialb	1994	U	Confederació Hidrogràfica de l'Ebre		E	Neolítica-Bronze	
Cova del Segre, Baronia de Rialb	1994	U	Confederació Hidrogràfica de l'Ebre		E	Neolítica-Bronze	
Clavella, Bassella	1994	U	Confederació Hidrogràfica de l'Ebre		E	Medieval	
Santa Eulàlia, Baronia Rialb	1994	U	Confederació Hidrogràfica de l'Ebre		E	Medieval	
Tossal dels Frarets, Lleida	1994	U	Demarcació de Carreteres de l'Estat		E	Ferro-Ibèrica	
Pla de Montsó, Lleida	1994	U	Demarcació de Carreteres de l'Estat		E	Medieval a Moderna	
Pla del Sastre, Lleida	1994	U	Demarcació de Carreteres de l'Estat		E	Ibèrica i Romana	
La Serreta, els Alamús	1994	U	Demarcació de Carreteres de l'Estat		E	Ibèrica i Romana	
Valleta del Valero, Soses	1994	U	Diputació de Lleida	5.000.000	E	Romana	
Les Roques del Sarró, Lleida	1994	U	Demarcació de Carreteres de l'Estat	8.000.000	E	E. Bronze-Ibèrica	
Corbins	1994	U	Demarcació de Carreteres de l'Estat	1.500.000	E	Romana	
Carrer Transpalaü i Notari Faus, Guissona	1994	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	1.500.000	E	Romana	
Carrer 11 setembre, 17, Guissona	1994	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	1.000.000	E	Romana	
Corbins	1994	U	Diputació de Lleida		E	Romana	
Gebut, Soses	1994	U	Diputació de Lleida		E	Romana	
Magdalena-Bafart, Lleida	1994	U	Ajuntament de Lleida		E	Romana a Moderna	
Catedral, Solsona	1994	U	Bisbat de Solsona	350.000	E	Medieval	
Juderia- Sant Cristòfol, Lleida	1994	U	Ajuntament de Lleida		E	Medieval	
Santa Eulàlia, Erill-la-Vall	1994	U	Gen. Cat. (S. De Patrimoni)	1.571.120	E	Medieval	
Ajuntament, la Seu d'Urgell	1994	U	Ajuntament	2.500.000	E	Medieval	
Santa Maria de Talló, Bellver de Cerdanya	1994	U	Ajuntament i S. Arqueologia	150.000 +	E	Medieval	
			Gen. Cat. 1	43.332			
La Parra, Lleida	1994	U	Ajuntament de Lleida		E	Medieval	
Cinema Catalunya, Lleida	1994	U	Ajuntament de Lleida		E	Medieval	
Camp de Mart, Lleida	1994	U	Ajuntament de Lleida		E	Medieval	
Santa Creu de Lagunes, Sorriera	1994	U	Ajuntament i MOP	17.000.000	E	Medieval	

NOM i MUNICIPI	ANY	CLASSE (P/U)	FINANÇAMENT	COST	INSTITUCIÓ AVALADORA	TIPUS (E/P)	ÈPOCA
Santa Maria Tentellatge, Navés	1994	U	Dep. PTOP Gen. Cat.	100.000		E	Medieval
Solddevila-Vall-P. Manyanet, Tremp	1994	U	Dep. PTOP Gen. Cat. i C. Comarcal	585.000		E	Medieval
Escolapis, Balaguer	1994	U	D. PTOP Gen. Cat.	500.000		E	Medieval
L'Esglesieta, Soses	1994	U	Diputació de Lleida	5.000.000		E	Medieval
Castell de Les	1994	U	Ajuntament			E	Medieval
Cappont, Lleida	1994	U	Confederació Hidrogràfica de l'Ebre			E	Medieval a Moderna
Sèquia de Torres, Lleida	1994	U	Confederació Hidrogràfica de l'Ebre			E	Medieval a Moderna
Serra de Sant Gervàs	1995	P	IEI	50.000		P	Prehistòria a Moderna
Cova del Parc, Alós de Balaguer	1995	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	1.200.000	UB	E	Paleolític
Cova dels Muniecs, Llimiana	1995	P	Ajuntament i UB		UB	E	Neolítica-Bronze
Turó de la Capsera, Pont de Suert	1995	P	IEI	500.000	IEI	E	Bronze-Ferro
Els Vilars, Arbeca	1995	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	2.000.000	UdL	E	Ferro-Íberic
Iesso, Guissona	1995	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	2.000.000	UAB	E	Romana
La Fabregada, Sant Esteve de la Sarga	1995	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	700.000	UB	E	Medieval
Sant Pere, Àger	1995	P	Diputació de Lleida	500.000	UdL	E	Medieval
Castell de València d'Àneu	1995	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	1.100.000	UB	E	Medieval
Monestir d'Avinyanya, Seròs	1995	P	IEI	1.500.000	IEI	E	Medieval
Castell de Térmens	1995	P	IEI	500.000	IEI	E	Bronze a Moderna
Castell de Guimerà	1995	P	IEI	2.000.000	IEI	E	Medieval
Termes Alcarràs	1995	U	TGV. Ministerio de Fomento	350.000		P	Prehistòria a Medieval
Navés-cruïlla B-420	1995	U	Ecafir S.L.			P	Prehistòria a Medieval
Collet dels Clapers, Ardevol	1995	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	997.461		E	Medieval
Sant Jaume de Suterranya, Tremp	1995	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	115.675		E	Medieval
Can Gangolells	1995	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	120.566		E	Neolítica-E. Bronze
Pla d'Almatà	1995	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	6.000.000		E	Medieval Andalusina
La Vinya d'Ogern, Basella	1995	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	460.000		E	IBèrica i Medieval
Minferri, Juneda	1995	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	2.499.928		E	E. Bronze
Collet de la Plana de M., Piñós	1995	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	250.000		E	Romana
Carrer Bisbal 31, Guissona	1995	U	S. Arqueologia Gen. Cat. i promotor	119.563 + 250.000		E	Romana
Pla del Perello, Tàrrega	1995	U	S. Arqueologia Gen. Cat. i altres	160.000		E	IBèrica i Medieval
Magdalena-Bafarà, Lleida	1995	U	Ajuntament de Lleida			E	Romana a Moderna
C. Magdalena-Parra-Pi i Margall, Lleida	1995	U	Ajuntament de Lleida			E	Romana a Moderna
Canyeret (Parra-nur vessant E.), Lleida	1995	U	Ajuntament de Lleida			E	Medieval a Moderna
Portal del Gel, Balaguer	1995	U	S. de Patrimoni Arquitect. Gen. Cat.	906.219		E	Medieval

NOM I MUNICIPI	ANY	CLASSE (P/U)	FINANÇAMENT	COST	INSTITUCIÓ AVALADORA	TIPUS (E/P)	ÈPOCA
Santa Eulàlia d'Erill-la-Vall, Vall de Boí	1995	U	S. de Patrimoni Arquitect. Gen. Cat.	8.460.881	E	Medieval	
Estudi Vell 13-15, Cervera	1995	U	D.G. Arquitectura i Habitatge Gen. Cat.	90.000	E	Medieval	
Costat Nord del turó de la Seu Vella, Lleida	1995	U	Oficina Gestió Monuments Gen. Cat.	350.000	E	Medieval	
Turó de la Seu, Lleida	1995	U	Aigües Lleida		E	Medieval	
Santa Creu de Llagunes, Soriguera	1995	U	Ajuntament de Soriguera	3.500.000	E	Medieval	
Castell de Sort	1995	U	MOPTMÀ	2.500.000	E	Medieval	
Els Nerets, Tàtar	1995	U	C. Comarcal Pallars Jussà	300.000	E	Paleòtic	
Sant Martí, Torre de Cabdella	1995	U	Ajuntament	250.000	E	Medieval	
La Noguera	1996	P	UB	UB	P	E. Bronze-Ferro	
Segrià	1996	P	UdL	UdL	P	Prehistòria a Moderna	
Serra Sant Gervàs, Pont de Suert, Tremp	1996	P	IEI	50.000	IEI	Paleòtic	
Cova del Parco, Alòs de Balaguer	1996	P	UB	UB	P	Neolítica-E. Bronze	
Cova dels Muriecs, Llimiana	1996	P	UB	UB	E	Neolítica-E. Bronze	
Turó de la Capçera, Pont de Suert	1996	P	IEI	300.000	IEI	Neolítica-E. Bronze	
Els Vilars, Arbeca	1996	P	Gen. Cat.	1.634.528	UdL	Ferro-Íberica	
Camp dels Moros, Pinell	1996	P	Deputació de Lleida	200.000	Museu D. i C. Solsona	Ferro-Íberic	
Iesso, Guissona	1996	P	Gen. Cat.	1.105.097	UAB	Romana	
La Fabregada, Sant Esteve de la Sarga	1996	P	Deputació de Lleida	300.000	UB	Medieval	
Sant Pere, Àger	1996	P	Deputació de Lleida	300.000	UdL	Medieval	
Castell de València d'Aneu	1996	P	Gen. Cat.	276.657	UB	Medieval	
Monestir d'Avinyanya	1996	P	IEI	800.000	IEI	Medieval a Moderna	
Castell de Térmens	1996	P	IEI	500.000	IEI	E. Bronze a Moderna	
Castell de Guimerà	1996	P	IEI	1.400.000	IEI	Medieval	
Raval Sant Pere	1996	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	311.994	E	Romana	
Rambla-Soledat, Isona	1996	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	69.500	E	Romana	
La Gorjata, Pont de Suert	1996	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	40.949	E	Romana	
Soledat-camí de Covet, Isona	1996	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	399.296	E	Romana	
Santa Maria, la Seu d'Urgell	1996	U	Gen. Cat., Ajuntament, Bisbat, Diputació de Lleida	2.000.000	E	Romana i medieval	
Vall de Miarnau, Llardecans	1996	U	S. Arqueologia Gen. Cat. i IEI	901.692	E	Neolítica	
Ramon Berenguer IV, 3, Corbins	1996	U	S. Arqueologia Gen. Cat. i Ajuntament	464.192	E	Medieval	
J. Carulla, Tàrtiga	1996	U	S. Arqueologia Gen. Cat. i Ajuntament	700.000	E	Medieval a Moderna	
Edifici annex Santa Maria, Balaguer	1996	U	S. Arqueologia Gen. Cat. i Ajuntament	277.489	E	Medieval-Moderna	

NOM I MUNICIPI	ANY	CLASSE (P/U)	FINANÇAMENT	COST	INSTITUCIÓ AVALADORA	TIPUS (E/P)	ÉPOCA
Carrer Carral 8, Guissona	1996	U	S. Arqueologia Gen. Cat. i promotor	81.199		E	Romana a Contemp.
Carrer 11 de setembre 15, Guissona	1996	U	S. Arqueologia Gen. Cat. i promotor	900.000		E	Romana
Els Missatges de Claravalls, Tàrrega	1996	U	S. Arqueologia Gen. Cat. i Museu Comarcal de l'Urgell	499.549		E	Iberica
P. dels Oms, la Seu	1996	U	Ajuntament	250.000		E	Medieval
Comunitat Son del Pi, Alt Aneu	1996	U	Ajuntament	300.000		E	Medieval
Santa Maria, Tredós	1996	U	Consell General Val d'Aran	250.000		E	Medieval-Moderna
Rufea, parcel·la 68, Lleida	1996	U	Ajuntament	180.000		E	Medieval
Santa Maria de Taüll, Vall de Boí	1996	U	INCASOL	7.000.000		E	Medieval
Sant Pere, Àger	1996	U	Ajuntament i Diputació de Lleida	300.000		E	Medieval
Torre de la Presó, Bellver de Cerdanya	1996	U	Ajuntament	300.000		E	Medieval-Moderna
Nucli antic, Sort	1996	U	Ajuntament i INCASOL	400.000		E	Medieval a Contemp.
Santa Creu de Llagunes, Soriguera	1996	U	Ajuntament i Ministerio de Fomento	5.397.557		E	Medieval
Joan Tous, Tarrega	1996	U	Ajuntament	300.000		E	Medieval-Moderna
P. Sant Antoni, Tàrrega	1996	U	D.G. Arquitectura i Habitatge Gen. Cat.	250.000		E	Medieval-Moderna
Cavallers 10, Lleida	1996	U	Ajuntament de Lleida	2.000.000		E	Medieval-Moderna
Vessant Sud-Est Turó, Lleida	1996	U	Ajuntament de Lleida	4.402.780		E	Medieval-Moderna
Artesa de Segre, Foradada, Alòs de Balaguer, Cubells, Camarasa	1997	P	UB		UB	P	Romana-Moderna
Segrià	1997	P	UdL		UdL	P	B. Bronze-Ferro
Sant Gervàs, Pont de Suert i Tremp	1997	P	IEI		IEI	P	Prehistòria a Moderna
Corbins, Torrelameu, Vilanova de la B. i Albesa	1997	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	50.000		P	
Segrià, Garrigues, Pla d'Urgell	1997	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	100.000		P	Medieval
Ós de Balaguer	1997	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	2.070.000		UAB	
N-230 Val d'Aran	1997	U	Gestió y Servicios de Ingeniería	300.000		Ajuntament	P
Tossals II-III i Tabac, Montoliu	1997	U	D. Medi Ambient Gen. Cat. i Consell Comarcal del Segrià	150.000		P	Prehistòria-Moderna
Alcarràs i Lleida	1997	U	TGV, Ministerio de Fomento	450.000			
Cova del Parco	1997	P	UB		UB	E	Paleòtic
Turó de la Capcera, Pont de Suert	1997	P	IEI		IEI	E	Neolítica-E. Bronze
Els Vilars, Arbeca	1997	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	5.270.000		E	Ferro-Iberica
Camp dels Moros, Pinell	1997	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	2.550.000	Museu D. i C. Solsona	E	Iberica-Medieval
Camp Primer, lessó, Guissona	1997	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	3.395.000	UAB	E	Romana
La Fabregada, Sant Esteve de la Sarga	1997	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	3.371.000	UB	E	Medieval

NOM I MUNICIPI	ANY	CLASSE (P/U)	FINANÇAMENT	COST	INSTITUCIÓ AVALADORA	TIPOS (E/P)	ÈPOCA
Sant Pere, Ager	1997	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	1.000.000	UdL	E	Medieval
Castell València d'Aneu, Alt Aneu	1997	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	1.910.000	UB	E	Medieval
Castell de Guimerà	1997	P	IEI	3.150.000	IEI	E	Medieval
Monestir d'Avinganya, Seòs	1997	P	IEI	900.000	IEI	E	Medieval-Moderna
Plana del Torrent, Ribera d'Ondara	1997	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	300.000		E	Neolítica
Alcarràs	1997	U	TAV. Ministerio de Fomento	1.800.000		E	E. Bronze
El Vilot de Montagut, Alcarràs	1997	U	TAV. Ministerio de Fomento	30.000.000		E	E. Bronze
Balma de l'Oliva, Pinós	1997	U	S. Arqueologia Gen. Cat., Centre Est. Lacetans i altres	644.321		E	E. Bronze
Tossalets II-III, Montoliu	1997	U	D. Medi Ambient Gen. Cat. i Consell Comarcal del Segrià	300.000		E	Ibèrica i Romana
L'Olivar, Maldà	1997	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	558.379		E	Romana
Carrer Raval de Sant Pere, Guissona	1997	U	S. Arqueologia Gen. Cat. i Ajuntament	210.000		E	Romana
IES Mercader, Guissona	1997	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	57.606		E	Romana
Carrer Sant Sebastià 17, Guissona	1997	U	S. Arqueologia Gen. Cat. i promotor	651.639 + 150.000		E	Romana
Soledat-camí Covet, Isona	1997	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	528.876		E	Romana
El Romeral, Albesa	1997	U	Ajuntament i ArqueoRadar	500.000		E	Romana
Paeria, Lleida	1997	U	Ajuntament de Lleida	600.000		E	Romana i Medieval
Carrer Magdalena 22, Lleida	1997	U	Ajuntament de Lleida	5.500.000		E	Romana a Moderna
Carrer Anselm Clavé 49, Lleida	1997	U	Ajuntament de Lleida	2.900.000		E	Romana a Moderna
Carrer Sant Joan, Lleida	1997	U	Ajuntament de Lleida			E	Romana a Moderna
Santa Maria, Ivorra	1997	U	Servi d'Arqueologia Gen. Cat.	309.519		E	Medieval
Santa Coloma (Ager)	1997	U	Servi d'Arqueologia Gen. Cat.	5.105.397		E	Medieval
Rengà de Mosenyes, Ribera d'Ondara	1997	U	Servi d'Arqueologia Gen. Cat.	48.743		E	Medieval
Santa Eulàlia, Sort	1997	U	Servi d'Arqueologia Gen. Cat.	333.017		E	Medieval
Sant Quirc de Durro, Vall de Boí	1997	U	S. Patrimoni Arquitect. Gen. Cat.	400.000		E	Medieval
Castell, Les	1997	U	IEI i Ajuntament	1.180.549		E	Medieval
Castell de Llordà, Isona	1997	U	Ajuntament	600.000		E	Medieval
Sant Martí i Sant Serni, Bellver de Cerdanya	1997	U	Promotor	2.100.000		E	Medieval
Sant Joan de Boí, Vall de Boí	1997	U	S. Patrimoni Arquitect. Gen. Cat.	3.600.000		E	Medieval
Sant Esteve, Olius	1997	U	Ajuntament	500.000		E	Medieval
Santa Maria Mijaran, Vielha-Mijaran	1997	U	IEI i Arxiiprestat de la Val	200.000		E	Medieval
Antic Molí d'En Codina, Tàrrega	1997	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	250.000		E	Medieval-Moderna
Seu Vella, Lleida	1997	U	Ajuntament i D.G. Patrimoni Gen. Cat.	12.300.00		E	Medieval-Moderna

NOM I MUNICIPI	ANY	CLASSE (P/U)	FINANÇAMENT	COST	INSTITUCIÓ AVALLADORA	TIPOS (E/P)	ÉPOCA
Vessant SE Turó, Lleida	1997	U	Ajuntament				
Entorn Suda i Semibaluard Louvigny, Lleida	1997	U	Ajuntament de Lleida	27.000.000	E	Medieval-Moderna	
P. Mercadal 34, Balaguer	1997	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	555.978	E	Medieval-Moderna	
Sant Pere, Ager	1997	U	Ajuntament	200.000		Medieval	
Curs del Mig Segre	1998	P	UdL		UdL	P	Paleolític
Segrià	1998	P	UdL		UdL	P	E. Bronze-Ferro
N-II Cervera i Granyanella	1998	U	PAMASA	281.280		P	Prehistòria a Moderna
C-1313 Menàrguens i Balaguer	1998	U	GISA	119.322		P	Prehistòria a Moderna
Les Avellanès i Ager	1998	U	GISA	174.012		P	Prehistòria a Moderna
Cova del Parco, Alòs de Balaguer	1998	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	650.000	UB	E	Paleolític
Turó de la Capcera, Pont de Suert	1998	P	IEI	400.000	IEI	E	Neolítica-E. Bronze
Abric de les Portes, Lladurs	1998	P	S. Arqueologia Gen. Cat., IEI, Consell Comarcal	1.150.000	Museu D. i Comarcal de Solsona	E	Neolítica-E. Bronze
Els Vilars, Arbeca	1998	P	S. Arqueologia Gen. Cat. Ajuntament, IEI	3.833.000	UdL	E	Ferro-Íberica
Sant Esteve, Olius	1998	P	IEI	300.000	IEI	E	Ferro-Íberica
Iesso, Guissona	1998	P	S. Arqueologia Gen. Cat. i IEI	2.000.000	UAB	E	Romana
El Romeral, Albesa	1998	P	S. Arqueologia Gen. Cat., Ajuntament i IEI	1.214.811	Museu C. Noguera	E	Romana
Tossal del Moro, Corbins	1998	P	S. Arqueologia Gen. Cat., Ajuntament i IEI	2.000.000	Museu d'Arqueologia de Catalunya	E	Romana
Turris del Cal Montblanc, Albesa	1998	P	IEI	200.000	Museu C. Noguera	E	Romana
La Fabregada, Sant Esteve de la Sarga	1998	P	S. Arqueologia Gen. Cat. i IEI	950.000	UB	E	Medieval
Sant Martí de les T., Sant Esteve de la Sarga	1998	P	IEI	350.000	UB	E	Medieval
Sant Pere, Ager	1998	P	IEI	800.000	UdL	E	Medieval
Conjunt València d'Aneu, Alt Aneu	1998	P	S. Arqueologia Gen. Cat. i IEI	950.000	UB	E	Medieval
Monestir d'Avinyanya, Seròs	1998	P	IEI	800.000	IEI	E	Medieval
Castell de Térmons	1998	P	IEI	600.000	IEI	E	Medieval
Castell de Guimerà	1998	P	IEI	2.600.000	IEI	E	Medieval
Camp dels Moros, Pinell	1998	P	C. Comarcal Solsnès, IEI i S. Arqueologia Gen. Cat.	950.000	Museu D. i Comarcal de Solsona	E	Medieval
Les Roques Guàrdies, les Borges Blanques	1998	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	600.000		E	Neolítica-E. Bronze
Cal Ferramon de Peramea, Baix Pallars	1998	U	S. Arqueologia Gen. Cat. i altres	2.500.000		E	E. Bronze
El Vilot de Monttagut, Alcarràs	1998	U	Ministerio de Fomento	30.000.000		E	E. Bronze
Bellfort, Miralcamp	1998	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	400.000		E	Íberica
Tossal Rodó, Tàrrega	1998	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	49.721		E	Íberica
Els Missatges de Claravalls, Tàrrega	1998	U	S. Arqueologia Gen. i Museu C. Urgell	1.000.000		E	Íberica i Romana

NOM I MUNICIPI	ANY	CLASSE (P/U)	FINANÇAMENT	COST	INSTITUCIÓ AVALADORA	TIPOS (E/P)	ÈPOCA
Antona, Artesa de Segre	1998	U	Ajuntament	600.000		E	Ibèrica -Medieval
Ermita de Carrassumada, Torres de Segre	1998	U	IEI	300.000		E	Ibèrica-Medieval
Plaça Vell Pla 4, Guissona	1998	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	1.693.876		E	Romana
Carrer Bisbal 1, Guissona	1998	U	Caixa de Catalunya	300.000		E	Romana i Medieval
Accés al castell, l'Albi	1998	U	IEI	800.000		E	Romana i Medieval
Carrer Anselm Clavé 49, Lleida	1998	U	Ajuntament de Lleida			E	Romana-Moderna
C. 11 de setembre-Notari Roca Sastre, Guissona	1998	U	S. Arqueologia Gen. Cat. i altres	165.721		E	Romana-Contempor.
Plaça Bisbe Badia, Isona i Conca Dellà	1998	U	S. Arqueologia Gen. Cat. i altres	184.582		E	Romana-Contempor.
Talló, Bellver de Cerdanya	1998	U	S. Arqueologia Gen. Cat. i altres	224.582		E	Romana-Contempor.
Carrer Fluvia 15, Guissona	1998	U	S. Arqueologia Gen. Cat. i altres	764.588		E	Romana-Contempor.
Raval de Sant Pere 16, Guissona	1998	U	S. Arqueologia Gen. Cat. i altres	158.595		E	Romana-Contempor.
Carrer Magdalena 22, Lleida	1998	U	Ajuntament de Lleida			E	Romana-Contempor.
Carrer Remolins 9-11, Lleida	1998	U	Ajuntament de Lleida			E	Romana-Contempor.
Embass. Sant Antoni, Salàs de Pallars	1998	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	500.000		E	Romana-Contempor.
Sant Joan de Boí, Vall de Boí	1998	U	S. Arqueologia i S. Patrimoni Arquitect. Gen. Cat.	3.658.399		E	Medieval
Antiga Canonja, Seu Vella, Lleida	1998	U	D.G. Patrimoni Gen. Cat. i Ajuntament	8.120.389		E	Medieval
Santa Eulàlia, Sort	1998	U	S. Arqueologia Gen. Cat. i Ajuntament	1.198.766		E	Medieval
Carrer Major 45, Lleida	1998	U	Ajuntament de Lleida			E	Medieval
Castell de Llordà, Isona	1998	U	IEI i Museu Conca Dellà	100.000		E	Medieval
Castell de Ciutadilla	1998	U	IEI i C. Comarcal Urgell	300.000		E	Medieval
Castell de Maldà	1998	U	IEI i C. Comarcal Urgell	400.000		E	Medieval
Seu Vella, Lleida	1998	U	S. Arqueologia Gen. Cat. i Ajuntament	10.500.000		E	Medieval-Moderna
Carrers Migdia-Sant Agustí, Tàrrega	1998	U	S. Arqueologia Gen. Cat. i Ajuntament	8.000.000		E	Medieval-Moderna
Carrer les Piques, 45 Tàrrega	1998	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	365.963		E	Medieval-Contempor.
Carrer Travessera del Carme 24, Lleida	1998	U	Ajuntament de Lleida	3.521.797		E	Medieval-Contempor.
Plaça de l'Església, Tremp	1998	U	Ajuntament i INCASOL	500.000		E	Medieval-Contempor.
Vall del Gall, Alcarràs	1998	U	Ministerio de Fomento	250.000		E	Medieval-Contempor.
Trona del Marí, Balaguer	1998	U	GISA i D.G. Carreteres Gen. Cat.	600.000		E	E. Bronze-Medieval
Carrer de l'Om 18, Guissona	1998	U		200.000		E	Medieval
Col·legi Escolapis, Solsona	1998	U	IEI	200.000		E	Medieval-Contempor.
Església Parroquial de Bellpuig	1998	U	Ajuntament, parroquia i IEI	1.000.000		E	Medieval-Moderna
Mare de Déu de la Trobada, Montferrer-Castelló	1998	U	Ajuntament	550.000		E	Medieval
Demòcracia 6-8, Lleida	1999	U	Ajuntament	28.470.000		E	Romana-Contempor.
La Parra 24, Lleida	1999	U	Ajuntament	2.000.000		E	Medieval-Contempor.
Cardenal Remolins 9-11, Lleida	1999	U	Ajuntament	26.250.000		E	Romana-Contempor.
Carre 44-46, Lleida	1999	U	Ajuntament	3.000.000		E	Medieval

NOM I MUNICIPI	ANY	CLASSE (P/U)	FINANÇAMENT	COST	INSTITUCIÓ AVALADORA	TIPUS (E/P)	ÉPOCA
La Parra, Lleida	1999	U	Ajuntament	3.000.000		E	
S. Joan 7-8/Canyeret 8, Lleida	1999	U	Ajuntament	183.112		P	
Múrcia 31, Lleida	1999	U	Ajuntament	62.205		P	
Av. Garrigues 4, Lleida	1999	U	Ajuntament	37.738		P	
Sant Carles 11, Lleida	1999	U	Ajuntament	58.810		P	
Maria Sauret 11, Lleida	1999	U	Ajuntament	58.810		P	
Cavallers 5, Lleida	1999	U	Ajuntament	288.519		P	
Descalços 2, Lleida	1999	U	Diputació de Lleida			P	
Pont Illevadís, Seu Vella, Lleida	1999	U	Ajuntament	1.212.359		P	
Llengua de Serp, Lleida	1999	U	Ajuntament	3.616.712		P	
Castell de Ciutadilla	1999	U	IEI, C. Comarcal, D. Treball	4.780.000		E	Medieval-Moderna
Castell de Maldà	1999	U	IEI, C. Comarcal, D. Treball	4.780.000		E	Medieval-Moderna
Sant Gervàs i santes properes, Pont de Suert, Conca de Dalt i Tremp	1999	P	IEI	300.000	IEI	E	E. Bronze, Medieval i Moderna
Turó de la Capçera, Pont de Suert-Conca de Dalt	1999	P	IEI	700.000	IEI	E	E. Bronze
Castell de Tارتareu, Les Avellaneres-Santa Linya	1999	P	IEI	500.000	IEI	E	Medieval
La Presó, Vilaller	1999	U	IEI	600.000	E	E	Moderna
Ermita Carrassumada, Torres de Segre	1999	U	IEI i Ass. Amics Carrassumada	1.000.000	E	E	Ibèrica a Moderna
Castell de Guimerà	1999	P	IEI	1.000.000	E	E	Ibèrica, Medieval, Mod
Abri de Xicotó, Alòs de Balaguer	1999	P		UB	E	E	Paleolítica
Cova del Parc, Alòs de Balaguer	1999	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	600.000	UB	E	Paleolítica
Santa Constança 3, Clariana de Cardener	1999	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	30.000	E	E	Neolítica
Abri de les Portes, Lladurs	1999	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	350.000	Museu D. i C. Solsona	E	Neolítica-E. Bronze
Els Vilars, Artbeca	1999	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	850.000	UdL	E	Ferro-Ibèrica
Iesso, Guissona	1999	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	1.050.000	UAB	E	Romana
Sant Esteve, Olius	1999	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	300.000	Museu D. i C. Solsona	E	Ibèrica
La Fabregada, Sant Esteve de la Sarga	1999	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	600.000	UB	E	Medieval
Sant Martí de les T., Sant Esteve de la Sarga	1999	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	300.000	UB	E	Medieval
Recinte fortificat, Ager	1999	P	Diputació de Lleida	700.000	UdL	E	Medieval
Conjunt de València d'Aneu	1999	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	600.000	UB	E	Medieval
Camp dels Moros Can Codina, Pinell	1999	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	500.000	Museu D. i C. Solsona	E	Ibèrica-Medieval
Antona, Artesa de Segre	1999	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	200.000	Museu C. Noguera	E	Ibèrica-Medieval
Els Missatges de Claravalls, Tàrrega	1999	P	S. Arqueologia Gen. Cat. i Museu Comarcal	1.500.000 + 400.000	E	E	Ibèrica i romana

NOM I MUNICIPI	ANY	CLASSE (P/U)	FINANÇAMENT	COST	INSTITUCIÓ AVALADORA	TIPUS (E/P)	ÈPOCA
Necròpolis Sant Antoni, Sàlars de Pallars	1999	P	S. Arqueologia Gen. Cat.	500.000		E	Medieval
Roques Guàrdies, les Borges Blanques	1999	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	600.000		E	Calcolítica-E. Bronze
Necròpolis de Santa Eulàlia, Sort	1999	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	2.500.000		E	Medieval
Cal Perramon de Peramea, Baix Pallars	1999	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	5.020.109		E	E. Bronze
Palous, Camarasa	1999	U	S. Arqueologia Gen. Cat.	500.000		E	Medieval
Sant Sebastià 10, Guissona	1999	U	S. Arqueologia Gen. Cat. i particular	189.805 + 250.000		E	Romana-Contempor.
Seminari 6, Guissona	1999	U	S. Arqueologia Gen. Cat. i particular	300.000 + 150.000		E	Romana-Contempor.
Vell Pla 3, Guissona	1999	U	Diversos	2.500.000		E	Romana
Castell de Llordà, Isona i Conca Dellà	1999	U	1% Cultural	3.000.000		E	Medieval
Santa Maria de Mur, Castell de Mur	1999	U	1% Cultural	14.174.119		E	Medieval
Casteth, Lés	1999	U	1% Cultural	1.999.999		E	Medieval
Sant Girvés, Baronia de Rialb	1999	U	Conf. Hidrogràfica del Ebro	7.598.360		E	Medieval
Santa Eulàlia de Pomanyons, Baronia de Rialb	1999	U	Conf. Hidrogràfica del Ebro	14.884.308		E	Medieval
Sols de Riu o Tres Pilars, Baronia de Rialb	1999	U	Conf. Hidrogràfica del Ebro	6.018.553		E	E. Bronze
Cova del Segre, Baronia de Rialb	1999	U	Conf. Hidrogràfica del Ebro	16.774.657		E	Neolítica-E. Bronze
Sant Simeó de Castellnou, Bassella	1999	U	Conf. Hidrogràfica del Ebro	3.256.671		E	Moderna-Contempor.
Peroillo, Bassella	1999	U	Conf. Hidrogràfica del Ebro	7.452.301		E	Calcolític-E. Bronze
Sant Martí de la Clua d'Aguilar, Bassella	1999	U	Conf. Hidrogràfica del Ebro	5.686.417		E	Medieval-Contempor.
Ermita de la Garrotxa, Bassella	1999	U	Conf. Hidrogràfica del Ebro	9.162.361		E	Medieval-Moderna
Sant Pere, Tiurana	1999	U	Conf. Hidrogràfica del Ebro	3.256.671		E	Medieval-Contempor.
Trona del Marino, Balaguer	1999	U	GISA i D.G. Carreteres	9.324.590		E	Iberica -Romana
Corb I, Balaguer	1999	U	GISA i D.G. Carreteres	4.661.367		E	E. Bronze
Sant Martí d'Arò. Es Bòrdes	1999	U	ConSELL Generau d'Aran	45.000		E	Medieval-Contempor.
Sant Martí i Sant Serni de Vilavenda, Bellver de C.	1999	U	Ajuntament			E	Medieval
Castell de Tàrraga	1999	U	Ajuntament			E	Medieval-Moderna
Sant Esteve del Pont, la Seu d'Urgell	1999	U	Ajuntament			E	Medieval
Mare de Déu de la Trobada, Montferrer-Castellbò	1999	U	Ajuntament			E	Medieval
Puig Pelegrí, Lleida	1999	U	Ajuntament			P	E. Bronze-Ibèrica
CL-904, Ager i les Avellanes	1999	U	GISA	1.000.000		P	
Cementiri, Tiurana	1999	U	Conf. Hidrogràfica del Ebro	1.500.000		E	Romana
Sant Pere del Burgal, Escaló, la Guingueta d'Àneu	1999	U	Ajuntament i Dep. de Cultura			P	Medieval
L-702 Lleida-Castelldans	1999	U	GISA i D.G. Carreteres	500.000		P	

NOM I MUNICIPI	ANY	CLASSE (P/U)	FINANÇAMENT	COST	INSTITUCIÓ AVALADORA	TIPUS (E/P)	ÈPOCA
C-233 Borges Blanques-Vilanova de Bellpuig	1999	U	GISA i D.G. Carreteres	400.000		P	
Carretera Solsona-Navés	1999	U	GISA	150.000		P	
Carretera Biosca-Hostal Nou	1999	U	GISA	800.000		P	
Autovia Cervera-Santa Maria del Camí	1999	U	INTECSA	554.944		P	
CN-II, variant de Fraga	1999	U	Ministerio de Fomento	150.000		P	
LV-3002 El Miracle-Su, Riner	1999	U	Dip. Lleida (Infraestr. Viàries)	300.000		P	
Carretera 701 El Soleràs-Juncosa	1999	U	IBERING	300.000		P	
Gas Palau d'Anglesola, Bellcaire d'Urgell,	1999	U		350.000		P	
Valifogona de Balaguer							
TGV subram III, l'Albi i Vinaixa	1999	U	Ministerio de Fomento	1.500.000		P	
TGV subram II, Juneda, les Borges B., l'Albi	1999	U	Ministerio de Fomento	1.270.000		P	
TGV subram III, l'Albi , Vinaixa i Tarrés	1999	U	Ministerio de Fomento	1.500.000		P	
Castell de Castelldans	1999	U	GISA i D.G. Carreteres	1.000.000		P	

Cerro del Villar-I. El asentamiento fenicio en la desembocadura del río Guadalhorce y su interacción con el “hinterland”

Arqueología. Monografías, Junta de Andalucía, 1999, 355 páginas i CD

M. E Aubet, P. Carmona, E. Curià, A. Delgado, A. Fernández i M. Párraga

El jaciment del Cerro del Villar va ser descobert el 1965 i immediatament després (1966-1967) A. Arribas hi va realitzar uns sondejos estratigràfics. No s'hi tornà a realitzar cap treball fins el 1986, en què M. E. Aubet hi inicià un programa d'excavacions continuades que té la virtut de plantejar la investigació en el jaciment com la integració d'aproximacions fetes des de diferents punts de vista disciplinaris. Durant aquest anys, l'equip que treballa al Cerro del Villar ha anat donant compte dels resultats d'excavació en diversos informes preliminars de caràcter parcial i en articles específics (citat en l'aparell bibliogràfic de la publicació); ara, en el llibre que comentem, impecablement editat, es donen a conèixer els treballs realitzats del 1986 al 1995, tot presentant de forma exhaustiva alguns dels resultats de les excavacions d'aquests anys: la seqüència estratigràfica del *Corte 5*, la més completa que ha donat el jaciment fins ara, un dels forns (s. vi aC) del taller de terrisser construït a finals del segle viii aC i documentat en el *Corte 3/4* i un forn del segle v aC corresponent a una reocupació de caràcter estrictament industrial quan la colònia ja ha deixat de funcionar com a tal. Juntament amb la descripció, anàlisi i interpretació dels treballs fets en aquests punts, es dóna compte de l'estat de la qüestió pel que fa als diferents estudis que s'integren en el programa: les prospeccions geofísiques (B. i M. Turton), la metodologia informàtica (P. Báscenes), l'evolució geomorfològica (P. Carmona), el binomi territori-poblament (E. García Alfonso, J. A. Martín Ruiz), el paleoambient (M. T. Ros, F. Burjachs, A. Palet, E. Villate, M. Millán i M. Bernuz) i els recursos (M. Català, M. Montero, L. García Petit, C.G. Rodríguez, J. Oller, J. Nebot, A. Güell i R. Buxó), a part, naturalment, dels estudis ceramològics dels importants conjunts exhumats en el tall 5 i els forns de terrisser. La nòmina de 27 col·laboradors del volum, a més dels autors, dóna una idea de la cooperació interdisciplinària i la col·laboració científica que suposa el programa. Els diversos estudis presenten desequilibris importants entre ells en el sentit que la dinàmica de desenvolupament i gestió del programa fa que en alguns terrenys s'hagin assolit resultats ja molt madurs, per exemple el de la paleo-

geografia, per citar-ne només un, mentre que en d'altres s'està encara al nivell de resultats preliminars subjectes al seu aprofundiment i contrastació en el futur. En un CD annex la publicació presenta els inventaris exhaustius de materials del tall estratigràfic, del forn de terrissa i del jaciment de la Loma del Aeroport, així com les analisis del sediment i de l'entorn i l'arqueometria de les ceràmiques fenícies, a més del text íntegre de la part de l'estudi que es publica en format paper.

De tota aquesta documentació n' emergeix una colònia fenícia, fundada en la segona meitat del segle viii aC, d'una extensió d'unes 10 ha, que està emplaçada en un illot de l'estuari del Guadalhorce, dominant la badia de Málaga, i la finalitat primordial de la qual sembla ser portuària i comercial. El lloc comú de la recerca de recursos minerometal·lúrgics com a motor de l'activitat fenícia —un lloc comú que, sense cap mena de dubte se sosté bé, però del qual s'ha abusat fins a resultar empobridor— té aquí una contrastació i complementació en la mesura que a poc a poc, i gràcies a la tenacitat del projecte del qual la publicació que comentem dóna compte, va emergint una gran colònia que no té com a activitat prioritària la minerometal·lúrgia, sinó que se sustenta sobre una funció comercial i estratègica que conjumina la vocació portuària marítima amb la de mercat en la via terrestre que enllaça el Guadalhorce amb Tartessos. La directora del projecte ho ha argumentat en termes d'importació, tant funcional com estructural (carrer comercial porticat del sector 8) del “lloc de mercat” de tipus proximo-oriental.¹ Els circuits comercials de l'assentament integren les produccions de la pròpia colònia (principalment ceràmiques), el comerç amb l'*hinterland* indígena, que proporciona productes agrícoles, ramaders i minerals, i que, a la vegada, es constitueix en client, i un comerç a llarga distància que es posa de manifest a través de la presència al jaciment de manufactures, principalment àmfores, provinents del Pròxim Orient, les ciutats jònies, Atenes, Corint, Cartago i Cerveteri.

Des del punt de vista de l'evolució i caracterització de les diferents fases és fonamental el petit tall estratigràfic 5 (3 x 3 m) que es presenta en el capítol III del volum (pàgines 76-126). Deu estrats permeten seguir a grans trets la història de l'assentament des de la seva fundació en la segona meitat del segle viii (estrat X), passant per un *hiatus* que afecta tota la primera meitat del segle vii aC, fins al seu abandonament en el primer quart del segle vi aC (estrat II, copes jònies A2 i B2 i *bucchero*), quan la colònia està en un moment que es pot qualificar de *flourit*. Els estrats X a VI evidencien un panorama d'espais de tipus domèstic que queden devastats per l'acció marítima i fluvial en la primera meitat del segle vii aC (estrat V), una acció destructiva que es repeteix novament en el context de l'estrat IV. Els estrats III i II mostren que aquest espai no és ja un espai domèstic sinó que ha passat a ser exterior i forma part del gran complex industrial terrisser del confrontant tall 3/4, construït a finals del

1. M. E. AUBET, “A Phoenician Market Place in Southern Spain”, *Festschrift W. Röllig*. Neukirchen-Vluyn, 1997, 11-22 (edició castellana a *Los fenicios en Málaga*, Universitat de Málaga, 1997, 197-213).

segle VII: un gran edifici amb funció de processament i emmagatzematge de ceràmica associat a diverses estructures de combustió i forns. Posteriorment, quan la colònia ja està abandonada (és a dir, es desqualifica l'existència d'una fase colonial Guadalhorce II), es construeix un forn de ceràmica, confrontant també al tall estratigràfic, que funciona durant el segle V aC i que dóna lloc a una producció eminentment amfòrica.

L'aportació del forn de ceramista de principis del segle VI aC és també fonamental pel que fa a la interpretació de la dinàmica econòmica de l'assentament del Cerro del Villar i pel que fa a l'estudi de les produccions ceràmiques d'aquest moment i, com a conseqüència, se li dedica tot el capítol IV de l'obra (pàgines 149-305). Es tracta d'un centre de producció de caire industrial o quasi industrial, dedicat bàsicament a la producció d'envasos de magatzem i transport, tot i que aquesta producció es complementa amb una altra línia, més minoritària i menys estandarditzada, en el marc de la qual es produeixen peces molt variades (bols, plats, olles, ampolles, copes, trípodes, salomons, etc).

A judici dels autors l'evidència documentada al Cerro del Villar posa de manifest que el seu abandament no es produeix per cap mena de crisi, sinó simplement per l'erosió i el deteriorament del medi que progressivament va canviant la configuració de l'estuari i converteix l'illot en un indret inadequat per a la vida urbana (recordem els episodis d'inundació dels estrats V i IV). D'altra banda, suposen que, tenint en compte que el moment final del Cerro del Villar coincideix amb els primers nivells documentats a Màlaga, hi degué haver una transferència de població des del Cerro del Villar a Malaka, fet que explicaria la ràpida evolució d'aquesta. Les excavacions al Cerro del Villar i les evidències provinents d'altres investigacions a la zona han portat els autors a retornar a un vell tema, la Mainakea d'Estrabó i Aviè, descrita com a mercat dels nòmades de la costa africana, situada en un promontori, davant d'una illa i un port segur i sota domini indígena. En fan al·lusió per afirmar que el territori colonial podria ser una concessió indígena (pàg. 46). En definitiva, però, i com M. E. Aubet ha argumentat detalladament en un altre lloc,² el que es proposa és la identificació de Mainake-Cerro del Villar i la consideració de Mainake, seguint Aviè, com "la primera Malaka". La identificació del paisatge antic del Cerro del Villar, molt diferent a l'actual, que posa de manifest que la colònia estava en un illot (una barra fluvial), la caracterització del jaciment gràcies a les excavacions d'aquests anys com un assentament de carrers rectes disposats ortogonalment amb grans edificis rectangulars (peculiaritat que s'aparta de les característiques urbanes

de la major part d'assentaments fenicis i que podria explicar algunes de les afirmacions antigues sobre l'aspecte de Mainake), la cronologia, particularment pel que fa al seu moment final, i la possible transferència de població a Màlaga-Malaka són, entre altres, els factors fonamentals en els quals es recolza aquesta nova proposta sobre Mainake.

Entre línies, en alguns moments la lectura sembla posar de manifest dificultats de desenvolupament (ben comprensibles, d'altra banda, en un projecte tan ambicions) en alguns aspectes dels estudis, la contextualització general i descriptiva del jaciment no és, a la meva manera de veure, prou clara i fàcil per al lector, en algun moment el sistema d'excavació i publicació en talls fa difícil la lectura per a qui no coneix bé el jaciment i l'encomiable esforç de col·laboració científica porta a una estructura expositiva que dilueix una mica les conclusions. Dic això, d'altra banda, obviament, discutible, com ho és tota opinió, perquè, en certa manera, posa encara més de relleu l'esforç que el projecte i la publicació que comentem constitueixen. El llibre conté una enorme quantitat d'informació tant descriptiva com interpretativa que sens dubte constituirà una referència en endavant i aquest valor de referència no s'atura en els aspectes tractats amb més profunditat en aquest volum sinó que, de fet, es fa extensiu al propi Cerro del Villar en tant que jaciment i en tant que projecte. I això ho hem d'agrair als autors no solament per l'aportació científica que representa, sinó perquè és una petita aportació en un altre terreny: per tenir resultats, per gestionar el patrimoni, per divulgar, per generar recursos, cal primer conèixer, investigar i cal, per tant, invertir en recerca científica, un tema, malauradament, molt mal tractat en aquests moments pels nostres governants. I el projecte Cerro del Villar demonstra en aquesta publicació que genera resultats. Esperem que aquest llibre i el guardó a la investigació recentment concedit per la Generalitat de Catalunya a la coordinadora del projecte siguin un petit pas en aquest sentit.

No acabaré aquest comentari sense fer referència a l'esforç que han fet els autors per incorporar els recursos informàtics no solament a la gestió del projecte i l'explotació de les dades, sinó també a la publicació; en aquest sentit, és destacable la inclusió del CD que, d'una forma econòmica, dóna sortida a l'etern problema de la divulgació de la base empírica que dóna lloc als ulteriors estudis i hipòtesis.

Núria Rafel i Fontanals
Unitat d'Arqueologia, Prehistòria i Història Antiga
Universitat de Lleida
Plaça Víctor Siurana, 1 - 25003 Lleida

2. M. E. Aubet, "Mainake, la primera Malaka" *Tuvixeddu, la necropoli occidentali di Karales. Cagliari 1996* (Della Torre, Cagliari 2000), 27-42.